

Maqaalee Rabbii (Subhaanahu)-Kutaa 2.1

Description

Ar-Rabb

Namni jirenya keessatti gammachuu fi milkaaâ€™inna argachuuf wantoota sadii beeku qaba: 1ffa-wanta gammachuu fi milkaaâ€™inna isaaf argamsiisu beeku. 2ffaa-Karaa wanta sanitti nama geessu beeku, 3ffaa-Karaa kana keessa deemudha.[\[1\]](#) Wanti hundarra guddaan gammachuu fi milkaaâ€™inna argamsiisu Rabbiin (subhaanahu wa taâ€™aalaa) beekuu fi itti amanuudha. Karaan Isatti nama geessu immoo Ibaadadha. Waaâ€™ee ibaada beekanii fi karaa kanarra deemun dhugumatti gammachuu fi milkaaâ€™inna addaan hin cinnetti nama geessa. Kanaafi, Qurâ€™aana keesssatti, Rabbiin ni jedha â€œAna gabbaraa, kanatu karaa qajeeladha.â€ (36:61). Isa qofa gabbaruun karaa qajeela Rabbitti nama geessudha. Ergasii gahuumsa isaanii yoo gahan, gammachuu fi milkaaâ€™inna argatan ni hima: â€œNamni Rabbitti amanee fi hojji gaggaarii hojjate, [Rabbiti] hamtuwwan isaa isarraa harcaasee Jannata jala ishii laggeen yaaâ€™an isa seensisa; isaan abadii achi keessa jiraatu. Suni Milkaaâ€™inna Guddaadha.â€ (64:9)

Rabbitti amanuu fi hojji gaggaarii hojjachuuf tarkaanfin jalqaba namni fudhatu qabuu, Rabbiti ofii beekudha. Karaan Rabbiti ofii itti beekan maqaalee fi sifaata Isaa qoâ€™achuudha. Maqaalee fi sifaata Rabbiti (subhaanahu) yeroo darbe jalqabne turre. Harâ€™as itti fufuun maqaa 2ffaa ni ilaalla. Innis Ar-Rabb.

A.Hiika â€œAr-Rabb (Gooftaa)â€

Jechi Rabb jedhu galmeed afaanii keessatti hiika baayâ€™ee qaba. Garuu yeroo sirritti qoratame hiikni **Ar-Rabb (Gooftaa)** jedhu hundee sadiitti deebiâ€™a. Hiikoni biroo hiikota sadan kanniin jalatti ramadamu dandaâ€™u.

Iffaa- Jechi **Rabb** jedhu hiika Malik jedhu qaba. **Malik** jechuun wanta tokko qabaachu, abbaa itti taâ€™uu fi tooâ€™achudha. â€œFulaanu Rabbud-daariaâ€™ommuu jedhamu, â€œebalu abbaa manaatiâ€™ jechuu isaati. Haaluma kanaan Rabbu daabbati- jechuun abbaa beelladaa. Namni waa qabu hundi wanta saniif rabb taâ€™a. Kana jechuun mirga abbummaa irratti qabaata. Wanti suni kan isaa taâ€™a. Rabbiti subhaanahu wa taâ€™aalaa wantoota hundaa waan uumeef**Rabb (Gooftaa)** wantoota

hundaati. Wantoonni uumaman hundi kan Isaati.

2ffaa- Jechi **Rabb** jedhu hiika Bulchaa ajaja isaatiif bulan (As-Sayyidul Muxaaâ€™a) qaba-Hayyuu lugaa Arabiffaa ibn Munzir ni jedha: Rabbeytul qawma (ummata bulche)- kana jechuun ani isaanii ol taâ€™e. Ni jedhama: Rabba fulaan qawmahu- ebalu ummata isaa bulche, isaaf kan masakaman (ajajaman) taasise.

3ffaa- Jechi **Rabb** jedhu hiika â€œewaa kan fooyessu, qindeessu, guddinnaa fi kunuunsa isaatiif kan dhaabbatuâ€ qaba. Inumaa, haayyooni garii jechi rabb jedhu jecha tarbiyah jedhu irraa kan dhufeedha jedhu. Sababni isaas Rabbiin subhaanahu haala uumamtootaa kan sirreessu, qindeessu, isaan guddisuu fi kunuunsudha. Tarbiyah jechuun guddisuu, kunuunsu, barsiisuu fi wanta guddinnaf barbaachisu biroo dhiyeessudha.[\[2\]](#)

Wanta armaan oliitti kaasne Ibn Jariir Xabari (rahimahullahu)akkana jechuun guduunfa: â€œHaasawa Arabaa keessatti **Ar-Rabb** hiika baayâ€™ee qaba. Sayyid (bulchaan) isaan keessatti ajaja isaatiif bulan â€œRabbâ€ jedhama. Namni wanta tokko fooyessuu fi tolchu, â€œRabbâ€ jedhama. Namni wanta tokko qabu, â€œRabbahuâ€ jedhama. Kanaan alatti hiika biraatiifis itti fayyadaman. Garuu hiika sadan kanniin jalatti deebiâ€™u. Rabbiin keenya faarun Isaa oltaâ€™e, Sayyidi (Bulchaa) fakkaataan homaatu hin qabnee fi bulchiinsa Isaa keessattis fakkaataan homaatu kan Isaaf hin jirreedha. Qananii isaan irratti dhangalaasun dhimma uumamtoota Isaa Kan fooyessuudha. Inni Maalika uumuu fi ajajuun kan Isaa taâ€™eedha.[\[3\]](#)

Ammas, Ibn Al-Qayyim ni jedha: â€œAr-Rabb bulchaa, Maalika, uumamtoota Kan qananiisu, Kan guddisuu fi Kunuunsu, Kan fooyessudha. Haala hunda kana keessatti Allaah â€œAr-Rabbâ€ (Gooftaa) dha.

Hiika Ar-Rabb ilaachisee Abdurahmaan Saâ€™dii ni jedha: Ar-Rabb (Gooftaan) uumamtoota hundaa qananii Isaatiin kan guddisuu fi kunuunsu, kan argamsiisee fi wanta guutummaa isaaniitif maluuf kan qopheesse, wanta isaan barbaadan kan isaaniif dhiyeesse, wanta hundaa uumama (boca) isaaf maluu kan kenneef, ergasii uumama hundaa gara wanta uumameefitti kan qajeelchudha. Gabroota Isaa irratti qananii dhangalaasa. Isaan ni guddisa, ni soora, guddinnaa fi kunuunsa guutuun isaan guddisa, kunuunsa.

Tarbiyyaa fi Gooftummaan Isaa goса lama:

1ffaa- Gooftummaa waligalaa uumama gaariis taâ€™i badaa, muâ€™minas taâ€™i kaafira hundaaf taâ€™eedha- Kuni uumuu, rizqii (soorata) isaaniif kenuu, haala isaanii qindeessuu, sirreessu fi tooâ€™achuu, qananii hundaan isaan qananiisudha. Kana keessatti Isa waliin qooda kan fudhatu (shariikni) hin jiru. (Kan wanta hundaa uumuu, razzaqu, tooâ€™atu fi waa hundaa qananiisu Rabbiin malee hin jiru.)

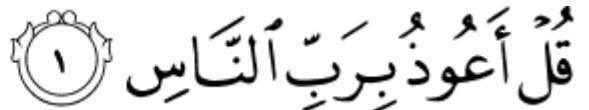
وَمَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَاءِنِ ﴿٢٩﴾ فَبِأَيِّ عَالَمٍ
ۚ تُكَذِّبَانِ ﴿٣٠﴾

â€œKan samiiwwanii fi dachii keessa jiru hundi Isa kadhata. Guyyaa hundaa Inni hojiitti jira. Tola Gooftaa keessanii keessaa kamiin kijibsiiftuu?â€ Suuratu Ar-Rahmaan 55:29-30

(â€œGuyyaa hundaa Inni hojiitti jira.â€ garii ni duroomsa garii immoo ni hiyyoomsa, garii ni jiraachisa garii immoo ni ajjeesa, garii sadarkaa isaanii olkaasa garii immoo gadi buusa, dhibama ni fayyisa, rakkataa rakkoodhaa baasa, fi hojiwwan biroo ni hojjata. Inni wanta barbaadu hunda Kan hojjatuudha. Hojiwwan hanga fedhan haa baayâ€TMatan gonkumaa Isa hin koâ€TMoomsan (biizi hin godhan).)

2ffaa-Tarbiyyatu Khaassatu (Guddinnaa fi kunuunsa addaa taâ€TMee)- kuni guddinnaa fi kunuunsa warroota Isatti amananii fi Isa sodaataniif godhuudha. Inni warroota amananii fi Isa sodaatan ni guddisa, ni barsiisa, ni kunuunsa, Isatti akka amananii fi hojii gaggaarii akka hojjatan isaan waffaqa (milkeessa). Dukkana wallaalummaa, badii fi kan biroo keessaa gara ifa beekumsaa fi iimaanatti isaan baasa, rakkenna keessaa gara laaffinnaatti isaan ceesisa, kheeyri hunda isaaniif laaffisa, sharrii hundarraa isaan eega. Kanaafi, duâ€TMayin nabiyyoota, warroota sammuu qabaniif fi qulqulluu taâ€TManii Qurâ€TMaanaa keessatti dhufan maqaa â€œRabbâ€ jedhuun jalqabu. (Wanta barbaadamu armaan olii sammuu keessatti galchuun, â€œYaa Rabb, Rabbi, Rabbanaâ€ jechuun kadhatu. Guddinnaa fi kunuunsa addaa kana barbaadun maqaa kanaan Isa kadhatu.)[\[4\]](#)

Rabbiin subhaanahu wa taâ€TMaalaa Inni Gooftaa namootaa akka taâ€TMee nutti beeksiise jira:

â€œJedhi, â€œGooftaa namootaattiin maganfadhaâ€ Suuratu An-Naas 114:1

Gooftaa namootaa taâ€TMuun wantoota kanniin of keessatti qabata: Isaan uumuu, isaan tooâ€TMachuu, isaan guddisuu fi kunuunsu, isaan fooyyessuu, wanta isaan fayyaduu fi isaan itti hajaman isaaniif fidu, sharri isaan irraa ittisuu, wanta isaan balleessu irraa isaan eegu. Kuni hiika Gooftaa namootaa taâ€TMuuti. Kuni Dandeetti Isaa guutuu, rahmata Isaa balâ€TMaa, tola Isaa, haala isaanii tokkoon tokkoon beeku, kadhaa isaaniitiif deebii kenu fi rakkenna keessatti hammata.â€[\[5\]](#)

Kanaafu, Rabbiin Gooftaa namootaati yommuu jennu â€œKan isaan uumee, tooâ€TMatu, guddisuu fi kunuunsu, isaan fooyyesuu, qananiisu, wanta isaan barbaadan hunda isaaniif fidu fi wanta isaan miidhu hunda isaan irraa deebisuu Rabbiidha.â€ jechuu keenya.

B.Sifaata Maqaan kuni of keessatti qabate

Sifaanni (amaloonni) maqaan Ar-Rabb (Gooftaan) of keessatti qabate: uumuu, argamsiisu, tooâ€TMachuu fi hojiwwan [biroo hojjachuu]dha[\[6\]](#) Gooftaan waan hundaa uumuu, dhabama irraa kan argamsiisu, tooâ€TMatu, qananiisu, ajjeesu fi yeroo fedhetti kaasu Allaah dha.

C.Ibsa Aayatoota (keeyyattoota) Qurâ€TMaanaa muraasa maqaa kana of keessaa qabanii

يَأَيُّهَا النَّاسُ أَعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُثْقِلُونَ ﴿٦﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بَنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً أَخْرَجَ بِهِ مِنَ الْثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾

â€œYaa namoota! Akka mutaqqoota (warroota Rabbiin sodaatan) taataniif Gooftaa keessan Kan isinii fi warroota isiniin duraa uume gabbaraa. [Rabbiin] Kan dachii afaa, samii immoo ijaarsa gubbaa (xaaraa) isiniif taasisee fi samii irraa bishaan buusee ergasii isaan (bishaan kanaan) soorata akka isiniif taâ€™u samaraata (fuduraaf kuduraa, midhaan) baasedha. Kanaafu, osoo beektanuu Rabbiif shariikota hin godhinaa.â€ Suuratu Al-Baqarah 2:21-22

Kuni ragaa cimaa Gooftummaa fi Uluhiyyah Rabbii itti mirkaneessuuf dhiyaatedha. Aayaanni (keeyyattonni) kunniin haala hundarra bareedaa taâ€™een hundeewwan amantii mirkanneessanii jiru. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa, â€œYaa Namoota!â€ jechuun jalqabe. Kuni ilmaan Aadam hunda kan dubbisuudha. Ergasii ni jedhe, â€œGooftaa keessan gabbaraaâ€ Gooftaa isaanii akka gabbaran ni ajaje. Qabiyyee jecha kanaa keessa ragaa ifaa â€œIsa gabbaruun dirqamaâ€ akka taâ€™e agarsiisitu jira. Sababni isaas, qananii fi tola Isaatin Kan nu guddisuu fi kunuunsu Isa erga taâ€™ee fi qaamni keenya guutuun, nafseen teenya fi wanti nuti qabnu hundi qabeenya Isaa erga taâ€™anii, Isa gabbaruu fi galata Isaaf galchuun dirqama. Kanaafi, â€œGooftaa keessan gabbaraaâ€ jedhe. â€œGabbaramaa (ilaah) keessanâ€ hin jenne. **Ar-Rabb (Gooftaan)**â€ Bulchaa, Maalik, Kan qananiisu, kan guddisuu fi kunuunsu, Kan fooyyessuudha. Allaah haala kana hunda keessatti Ar-Rabb (Gooftaa) dha. Dhimmi Isaa kanakkana taâ€™e gabbaruu caalaa sammuu fi uumama keessatti wanti hundarra dirqama taâ€™e hin jiru. (Kana jechuun dirqamni dirqamoota hunda caalu Rabbii Tokkicha gabbaruudha.)

Ergasii ni jedhe, â€œKan isin uumeâ€ kanaanis Isa qofa gabbaruun dirqama akka taâ€™e ni beeksiise. Sababni isaas, dhabama irraa jireenyatti Kan isin baase, shariika tokko malee Kan isin argamsiise Isa. Akkuma isinu mirkaneessitan Kan isin uumee fi argamsiise Isa. Qurâ€™aana keessatti, â€œEenyu akka isaan uumee osoo gaafatte, dhugumatti â€œAllaahâ€ dha jedhu. Kanaafu akkamitti garagalfamuu?â€ (43:87). Inni Tokkichi Uumaa erga taâ€™e, akkamitti Inni Tokkichi Gabbaramaa hin taanee? Uumuu keessatti Inni shariika akka hin qabne mirkaneessitanii osoo jirtanu akkamitti gabbari (ibaada) keessatti Isa waliin shariika gootuu? Kuni karaa Qurâ€™aanni tawhiida uluuhiyyah mirkaneessuf akka ragaatti tawhiidu rubuubiyyah itti dhiyeessudha.

Ergasii ni jedhe, â€œwarroota isinin duraas [kan uumee]â€ Isinii fi abboota keessan darban hunda kan uumee Isa tokkicha akka taâ€™e ni beeksiise. Warra darbee uumuu fi isin uumuu keessatti eenyullee Isa waliin qooda hin fudhanne (hin hirmaanne). Rabbiin Oltaâ€™aan isaan uumuun dandeettin, fedhiin, beekumsi, ogummaa fi jirenyi Isaa guutuu taâ€™uu agarsiisa. Kunis sifaata, hojiwwanii fi sifaata Isaa keessatti Tokkicha taâ€™uu of keessatti qabata. Sifaata Isaa keessatti fakkaataa hin qabu, hojiwwan Isaa keessattis shariika (Isa waliin kan hirmaatu) hin qabu. [7]

â€œ**odaâ€™allakum tattaquun(Akka muttaqqoota taataniif)**â€œ jedhu hiika lama qaba: **Iffaaâ€“** yoo Rabbiin qofa gabbartan, dallansuu fi azaaba (adabbi) Isaa irraa of eegdu. Sababni isaas, dallansuu fi azaabni Isaa akka namarrraa deebiâ€™uuf wanta sababa taâ€™uu waan hojjattaniif. Dallansuu fi azaabni Isaa akka namarrraa deebiâ€™uuf wanti sababa taâ€™u â€œRabbit qofa gabbaruudhaâ€œ**2ffaa-** Yoo isin Rabbit qofa gabbartan, warroota Rabbit sodaatan (muttaqoota) kanneen amaloota taqwaatiin ibsaman keessaa taatu. Hiikni kunniin lamaan sirrii fi kannen wal qabataniidha. Namni ibaada haala guutuu taâ€™een hojjate warroota Rabbit sodaatan (muttaqoota) irraa taâ€™a. Namni warroota Rabbit sodaatan irraa taâ€™e immoo azaaba fi dallansuu Rabbii jalaa nagaha baha[\[8\]](#)

Itti aanse ni jedhe, â€œ**[Rabbit] Kan dachii afaa, samii immoo ijaarsa gubbaa (xaaraa) isiniif taasissee fi samii irraa bishaan buusee ergasii isaan (bishaan kanaan) soorata akka isiniif taâ€™u samaraata (fuduraaf kuduraa, midhaan) baasedha.**â€œ Ragaa bira ogummaa Isaa uumamtoota keessa jiru agarsiisuu ni dhiyeesse. Ragaan jalqabaa hundee uumuu fi argamsiisu of keessaa qaba. Kunis ragaa argamsiisuu (Daliilul Ikhiraaâ€™i wal Inshaaâ€™i)â€œ jedhamuun waamama. Ragaan 2ffaa immoo bulchiisaa fi tooâ€™anna uumamtoota Isaa keessatti mulâ€™atu of keessatti qabata. Kunis Ragaa xiyyeffannoo itti kennu (kunuunsu) fi ogummaa (Daliilul Inaayati wal hikmati)â€œ jedhama. (Jalqaba, Kan namoota ammaa fi durii uumee Isa akka taâ€™e ni beeksiisa. Kuni Ragaa Argamsiisuti. Ilma namaa Rabbit malee eenyullee uumuu hin dandaâ€™u. Dachii afaa, samii immoo xaaraa gochuun bishaan samii irraa buusee lafa keessaa firaafiree fi midhaan baasun isaan nyaachisa. Kuni ragaa xiyyeffannoo itti kennu, isaan kunuunsu fi eeguti. Rabbit malee bishaan kan samii buusu ni jiraa?)

Rabbit subhaanahu ragaalee lamaan kanniin Qurâ€™aana keessatti irra deddeebiâ€™uun dhiyesssa. Suurah Baqarah keessatti tasgabbii uumamtootaa tan taate dachii ni dubbata. Xaaraan immoo samiidha. Buâ€™uura faayda uumamtoota kan taâ€™e bishaan samii irraa buusus ni dubbata. Iddoo jireenyaa fi jiraattoota, wantoota faayda qaban irraa wanta itti hajaman ni kaasa. Ogummaa guutuu Isaatiin dachii afaa akka godhe ni beeksiisa. Xaaraa ishii (samii) immoo ijaarsa wal-qabatee fi wal-qixxaate kan baqaqiinsi fi wal darbuun homaatu keessa hin jirre godhe.

Itti aanse ni jedhe, â€œ**Kanaafu, osoo beektanuu Rabbii shariikota hin godhinaa.**â€œ Kana jechuun hojiwwan kana hunda kan hojjate Rabbii Tokkicha erga taâ€™e, hojii Isaa keessatti sharika Isa waliin hirmaatu akka hin jirre beektanii osoo jirtanuu, akkamitti Isaaf shariikota gootuu? Tawhiida keessatti ragaa ifaa nama quubsu fi fayyisu irraa wanta jechoota kana jala jiru sirlitti itti xinxalli.[\[9\]](#) (Shariika jechuun kan nama waliin hirmaatu)

Guduunfa

â†“ **Ar-Rabb (Gooftaa)** jechuun Kan wantoota hundaa uumu, qananii Isaatiin guddisuu fi kunuunsu, bulchuu fi tooâ€™atudha. Uumamtoota hundaa kan uume, isaan qananiisu, nyaachisu, obaasu, tooâ€™atu, wanta isaan fayyadu isaaniif fidu fi wanta isaan miidhu isaan irraa ittisu Rabbii Tokkicha erga taâ€™e, dirqamni uumamtoota irra jiru Isa qofa gabbaru fi galata Isaaf galchuudha. â†“ Kan si uumee fi si kunuunsuf galata yoo hin galchin, kuni amala badaa hin taâ€™uu? Samii irraa bishaan roobsun midhaan nyaatamu lafaa kan biqilchuuf galata yoo hin galchinii fi hin ajajamin, kuni ganuu (kaadu) hin taâ€™uu?

Maddoota

[\[1\]](#) Risaalatu Ibni Al-Qayyim ilaa ahadi ikhwaanihi-fuula 28

-
- [2] [Ash-Shirku fil qadiimi wal hadiisi-fuula 56](#), Abu Bakr Muhammad Zakariya
 - [3] [Fiqh Asmaaâ€™il Husnaa-79](#), Tafsiira Xabarii-1/142-143
 - [4] [Fathu Rahiimil Maliikil Allaam](#)-fuula 64, Fiqhu Asmaaâ€™ul Husnaa fuula 80-81
 - [5] [Sharih Ibn Al-Qayyim li Asmaaâ€™il Husna-fuula 43-44](#), Umar Ashqaar
 - [6] [Madda olii](#)
 - [7] [Bidaaâ€™u Tafsiir-1/106](#), Ibn Al-Qayyim
 - [8] [Tafsiir Saâ€™diyyu](#)fuula 34
 - [9] [Bidaaâ€™u Tafsiir-1/107](#)

Date Created

August 17, 2019

Author

admin